

Wstęp

Począwszy od lat 50. ubiegłego wieku podstawą rozwoju prawa wspólnotowego był rynek¹. Najpierw węgla i stali, następnie energii atomowej, wreszcie rynek wewnętrzny rozumiany jako „obszar bez granic wewnętrznych, w którym jest zapewniony swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału”². Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali stanowił w art. 1, że EWWIS oparta jest o „wspólny rynek, wspólne cele i wspólne instytucje”, jednym ze środków TEWEA było zapewnienie powszechnej możliwości zbytu i dostępu do najlepszych rozwiązań technicznych „poprzez tworzenie wspólnego rynku specjalistycznych materiałów i sprzętu”³, zaś TEWG przewidywał stopniowe tworzenie „wspólnego rynku” w dwunastoletnim okresie przejściowym⁴. Nie ulega przy tym wątpliwości, że budowa wspólnego rynku o charakterze ponadsektorowym była wyłącznie zadaniem TEWG.

Stworzenie wspólnego rynku nie stanowiło jednak celu samego w sobie, lecz miało służyć zapewnieniu postępu gospodarczego i społecznego państw tworzących EWG⁵. Analiza postanowień TEWG wskazuje, że na wspólny rynek składały się co najmniej następujące elementy: swoboda przepływu towarów, przyjęcie wspólnej taryfy celnej z państwami trzecimi, zniesienie między państwami członkowskimi przeszkód w swobodnym przepływie osób, usług i kapitału oraz zapewnienie swobodnej konkurencji⁶.

Historycznie rzecz biorąc, pojęcie „rynku wewnętrznego” zostało wprowadzone do prawa pierwotnego z 1.1.1987 r. Jednolity akt europejski dodał do TEWG art. 8a, zgodnie z którym rynek wewnętrzny oznaczał „obszar bez wewnętrznych granic, w którym zapewniony jest swobodny przepływ towa-

¹ Por. *F. G. Jacobs*, The evolution of the European legal order, CMLR 2004, Nr 2 (41), s. 304.

² Zob. art. 26 ust. 2 TFUE (Dz.U. Nr 203, poz. 1569).

³ Zob. art. 2 lit. g TEWEA (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/3 ze zm.).

⁴ Zob. art. 8 TEWG (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.).

⁵ Zob. *A. Frąckowiak-Adamska*, Zasada proporcjonalności jako gwarancja swobód rynku wewnętrznego Wspólnoty Europejskiej, Warszawa 2009, s. 97.

⁶ *Ibidem*, s. 97-98. Zdaniem *A. Wróbla*, pojęcie wspólnego rynku w sensie przedmiotowym obejmowało: swobody wspólnotowe, unię celną, politykę handlową z państwami trzecimi, politykę rolną, politykę rybołówstwa i politykę transportową oraz system niezakłóconej konkurencji; *tenże*, Pojęcie wspólnego rynku i rynku wewnętrznego a swobody wspólnotowe, [w:] *J. Barcz* (red.), Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki, Warszawa 2005, s. II-6.

rów, osób, usług i kapitału”¹. Europejska Wspólnota Gospodarcza miała podejmować odpowiednie środki w celu stopniowego ustanowienia rynku wewnętrznego w terminie do 31.12.1992 r.². Z chwilą wejścia w życie TA³, tj. z 1.5.1999 r., definicja rynku wewnętrznego znalazła się w art. 14 ust. 2 TWE⁴. Na podstawie art. 2 pkt 2 lit. g Traktatu z Lizbony, począwszy od 1.12.2009 r., wszelkie odwołania w TWE do „wspólnego rynku” zostały zastąpione w TFUE pojęciem „rynku wewnętrznego”⁵.

Powyższe zmiany nie oznaczają oczywiście, że proces budowy rynku wewnętrznego w Unii Europejskiej już się zakończył. Chociaż art. 14 TWE zobowiązywał Wspólnotę do podjęcia odpowiednich środków w celu stopniowego ustanowienia rynku wewnętrznego do 31.12.1992 r., to wspomniany powyżej art. 26 TFUE, będący następcą prawnym art. 14 TWE, wciąż stanowi, że Unia Europejska przyjmuje środki w celu „ustanowienia [...] rynku wewnętrznego zgodnie z odpowiednimi postanowieniami Traktatów”. Zakładając racjonalność prawodawcy unijnego, należałoby uznać, że gdyby proces budowy rynku wewnętrznego w Unii był już skończony, art. 26 TFUE przewidywałby, że Unia Europejska przyjmuje środki w celu zapewnienia funkcjonowania rynku wewnętrznego zgodnie z odpowiednimi postanowieniami Traktatów⁶.

¹ Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/5 ze zm.

² Por. art. 8a akapit 1 TEWG. Należy podkreślić, że zgodnie z dołączoną do JAE Deklaracją Nr 3 w sprawie art. 8, ustalenie daty na 31.12.1992 r. nie pociągało za sobą automatycznie skutku prawnego. Konferencja Przedstawicieli Rządów Państw Członkowskich wyrażała jedynie „zdecydowaną wolę polityczną podjęcia przed 1.1.1993 r. decyzji koniecznych do rzeczywistnienia rynku wewnętrznego zdefiniowanego przez te postanowienia, a w szczególności decyzji niezbędnych do realizacji programu Komisji określonego w Białej Księdze dotyczącej rynku wewnętrznego.”

³ Dz.Urz. WE C 1999/340, s. 1.

⁴ Zmianę nazwy EWG na Wspólnotę Europejską wprowadził d. TUE, zaś TA zmienił numerację oraz wprowadził zmiany redakcyjne w treści art. 14.

⁵ Należy przypomnieć, że w doktrynie wyrażano różne koncepcje na temat stosunku obu pojęć: po pierwsze, zakładano, iż rynek wewnętrzny stanowi część wspólnego rynku, po drugie, uznawano, że pojęcia rynku wewnętrznego i wspólnego rynku są synonimami, po trzecie, uważano, że rynek wewnętrzny stanowi kolejny po wspólnym rynku stopień integracji gospodarczej państw członkowskich, po czwarte, twierdzono, iż projekt rynku wewnętrznego ma wymiar zewnętrzny i służy kreowaniu wspólnego rynku państw członkowskich, wreszcie, po piąte, można było znaleźć również głosy, że to pojęcie wspólnego rynku używane było częściej w sytuacjach dotyczących relacji zewnętrznych Wspólnoty z państwami trzecimi, a pojęcie rynku wewnętrznego kładło nacisk na wymiar wewnętrzny rynku wspólnotowego. Por. szerzej na ten temat *D. Miąsik*, Komentarz do art. 14, [w:] *A. Wróbel* (red.), Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Komentarz, t. 1, Warszawa 2008, s. 412–416 oraz *K. Kowalik-Bańczyk*, Komentarz do art. 94–95, [w:] *A. Wróbel, K. Kowalik-Bańczyk, M. Szwarc-Kuczer* (red.), Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Komentarz, t. II, Warszawa 2009, s. 656–658. Rozwiązanie przyjęte w Traktacie może sugerować, że trafny był pogląd tych autorów, którzy traktowali oba pojęcia synonimicznie.

⁶ Wniosek ten potwierdza również analiza art. 3 TUE: „Unia ustanawia rynek wewnętrzny” (ang. *The Union shall establish an internal market*). Zob. również *C. Barnard*,

Proces budowy rynku wewnętrznego w UE przypadł na okres, który Komisja Europejska określiła mianem „wejścia Europy w nową erę energetyczną”¹. Dodanie do TWE przepisu, że Wspólnota podejmuje odpowiednie środki w celu stopniowego ustanowienia rynku wewnętrznego nie pozostało bez wpływu na sektor energetyczny. W latach 1996–1998 uchwalono pierwsze dyrektywy dotyczące wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i gazu², które wniosły istotny wkład do działań zmierzających do stworzenia rynku wewnętrznego energii elektrycznej. W 2000 r. Rada Europejska na szczycie w Lizbonie wezwała do podjęcia pilnych działań zmierzających do stworzenia rynku wewnętrznego w sektorze energii elektrycznej i gazu oraz do przyspieszenia liberalizacji w tym sektorze w celu osiągnięcia „w pełni działającego rynku wewnętrznego”. W konsekwencji, w 2003 r. obie dyrektywy dotyczące wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i gazu zostały uchylone i zastąpione przez nowe akty prawne. Wreszcie, w ramach tzw. pakietu energetyczno-klimatycznego, przyjęto w 2009 r. wiele nowych rozporządzeń i dyrektyw stanowiących ważne źródło prawa energetycznego Unii Europejskiej. Zdaniem niektórych autorów, proces budowy wewnętrznego rynku energii zbliża się ku końcowi³.

Przez wiele lat regulacja prawa energetycznego Unii Europejskiej miała jednak charakter ogólny i opierała się na kompetencjach przekazanych instytucjom wspólnotowym w dziedzinach rynku wewnętrznego, reguł konkurencji czy ochrony środowiska. Należy pamiętać, że TEWG nie stworzył podstaw wspólnotowej polityki energetycznej. Pierwsze dyrektywy, wnoszące ważny wkład w działania zmierzające do stworzenia rynku wewnętrznego energii, zostały przyjęte dopiero w drugiej połowie lat 90. ubiegłego wieku, a więc po blisko czterdziestu latach od utworzenia EWG. Jak wskazuje *B. Nowak*, „ustawodawstwo krajowe, które przejęło dominującą rolę w regulacji sektora energetycznego zepchnęło prawodawstwo wspólnotowe na dalszy plan”⁴. W wielu krajach przedsiębiorstwa energetyczne stanowiły wówczas własność państwa⁵.

która uważa, że „rynek wewnętrzny jest procesem w toku, nie historycznym wytworem”; *taż*, *The Substantive Law of the EU*, Oxford 2007, s. 13.

¹ Zielona księga w sprawie europejskiej strategii na rzecz zrównoważonej, konkurencyjnej i bezpiecznej energii, KOM(2006) 105, s. 3.

² Dyrektywa 96/92/WE dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.Urz. WE L 27/1997, s. 20) oraz dyrektywa 98/30/WE dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu (Dz.Urz. WE L 204/1998, s. 1).

³ Por. *T. Skoczny*, *Energetyka*, [w:] *J. Barcz* (red.), *Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne...*, s. II-712. Zob. jednak *B. Nowak*, który twierdzi, że „koniec procesu scalania podzielonych europejskich rynków energetycznych nie jest jeszcze bliski”; *tenże*, *Wewnętrzny rynek energii w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 1.

⁴ Zob. *B. Nowak*, *Wewnętrzny rynek energii...*, s. 20.

⁵ Zob. szerzej *P. Jasiński*, *Elektroenergetyka w państwach członkowskich UE*, [w:] *P. Jasiński, T. Skoczny* (red.), *Elektroenergetyka*, Warszawa 1996, s. 117.